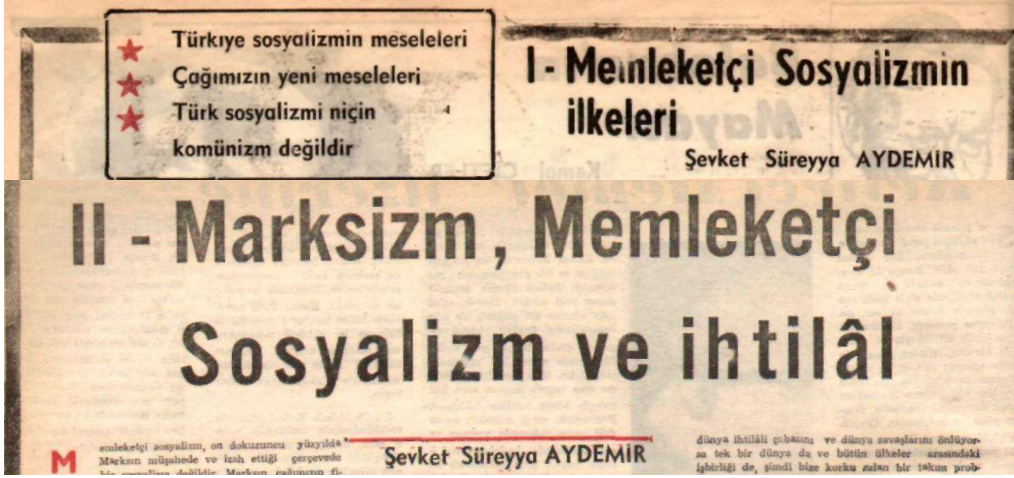

TÜRK SOSYALİZMİ TARTIŞMALARI – V (MEMLEKETÇİ SOSYALİZM)

4 Eylül 2025

Yıldırım Koç

www.yildirimkoc.com.tr

Şevket Süreyya Aydemir, “Türk Sosyalizmi” konusundaki yazılarını, “Memleketçi Sosyalizm” biçiminde adlandırdığı yeni bir kavramla sürdürdü. Ancak bu kavram tutmadı. Şevket Süreyya Aydemir, “memleketçi sosyalizm” kavramını da kullanarak, “Türk Sosyalizmi” konusundaki görüşlerini daha etraflı bir biçimde ele aldı.

Şevket Süreyya Aydemir, Yön’ün 23 Ocak 1963 tarihli sayısında (Sayı 58) yayımlanan “I-Memleketçi Sosyalizmin İlkeleri” yazısında şu görüşleri ifade etti:

Türk sosyalizmi, memleketçi sosyalizmdir. Memleketçi sosyalizm, az gelişmiş ülkelerde, milli kurtuluş hareketinin ilerici bir devamıdır.

Memleketçi sosyalizm, memlekette faydanın, halk için ve halk yararına ayarlanmasıdır. Onun için memleketçi sosyalizm, demokratik bir zemin üzerinde gelişir. Memleketçi sosyalizm demokrasiyi inkar etmez, ikmal eder. Türk sosyalizmi, Türk demokrasisinin, halk için ve engelsiz gelişmesidir.

Türk sosyalizmi ve memleketçi sosyalizm için halkçılık, memlekette FAYDA’nın halk için ve halk yararına düzenlenmesidir.

Hulasa Türk sosyalizmi hakiki halkçılık hareketidir. Atatürk zihniyetinin arka plana atılmış en aktif ilkelerinden biri olan Halkçılık, Türk sosyalizminde ön planda yer alır. Bütün itibarını kazanır. Her şey halk yararına. Her şey halk için. Her şey, halkla beraber.

Memleketçi sosyalizm, ileri devletçiliktir. Atatürk ilkelerinde yer alan fakat 1950-1960 arasında bütün tatbikatı ve organları soysuzlaştırılıp, 27 Mayıs’tan sonra ise istemeyerek, fakat maalesef dondurulan devletçilik tatbikatını kurtarmak, Türk sosyalizminin ilk çabası olmalıdır. Fakat bu kurtarma kafi değildir.

Türk sosyalizmi Anayasaya karşı değildir. Anayasanın, sosyal devlet anlayışını, yeni ilkeler ve organlarla zenginleştirmek, Anayasanın sosyal devlet anlayışını bir terim olmaktan çıkararak bir müessese haline getirmek, hulasa halk yararı anlamını kanun yoluyla halka ulaştırmak, Türk sosyalizminin hukuki mücadelesinde esastır.

Bu sebeple, şimdi Anayasamızın devlet yapımıza malettiği karma ekonomiyi de Türk sosyalizmi reddetmez.

Türk sosyalizmi karma ekonomiyi reddetmez. Ama oligarşiyi, yani toplumun üstünde ve toplum işlerini kendi yararına işletmek isteyen bir zümre hakimiyetini reddeder. Aşırı, imtiyazlı, müsrif bir servet hiyerarşisine karşıdır. Ondokuzuncu yüzyıl manasında ve misalinde başıboş ve sömürücü bir kapitalist nizamın aleyhindedir. Böyle bir kapitalizmin zaten tarihi misyonu ve ömrü sona ermiştir. Türkiye’de bu manada kapitalistleşme ve kapitalleştirme deneyleri, halkın aleyhine teşebbüslerdir.

Memleketçi sosyalizm bizde ve bütün bize benzer memleketlerde toprak ağalarını reddeder. Büyük topraklar, bizzat kendileri tarafından işletilseler dahi, büyük toprak ağaları ellerinde toplanmasına karşıdır. Ziraat alanı anlamı, bunun halk yararına muhafazasında zarar görülmeyen miktarı, kamulaştırma, dağıtım, tapulaştırma usulleri ivedi kanunlarla düzenlenmelidir.

Memleketçi sosyalizm, müstahsilin toprak mülkiyetini korur. Küçük işletmeler yanında, sınırları belirli orta işletmeleri de sahipleri tarafından işlettilmek kaydıyla savunur. Orta işletmenin üstünde kalan topraklar, sahipleri işletici olsa dahi ivedili kanunlarla halka maledilmelidir.

Eşrafılık, mütegalibelik, murabahacılık, faizcilik gibi parazit faaliyetler ise elbette ki, topluma karşı suçlardır.

Memleketçi sosyalizm dine karşı değildir. Fakat devlet olarak dinin dışındadır. Din, halkı teşkil eden fertlerin vicdan hürriyeti konusudur.

Memleketçi sosyalizm bir halk hareketidir. Gerek Batı demokrasilerinde, gerek az gelişmiş memleketlerde sınıfların varlığı şüphe götürmez bir gerçektir. Fakat Türk sosyalizmi, yahut memleketçi sosyalizm, bir sınıfın diğer sınıflar üstünde diktatörlüğünü savunmaz. Çünkü böyle bir sınıf hakimiyeti, sınıflar arasında çarpışmanın son mertebesidir. Böyle çarpışmalar, plansız demokrasilerle plansız monarşilerin ve otokrasilerin zemininde gelişir. Türk sosyalizmi, milli hayatın bütün kollarını kapsayacak planlı bir ekonomiyi geliştirmek yoluyla, Fayda’yı halka malederek, halk içinde aşırı derecede keskinleşecek sınıf kavgalarını önlemek kaygısındadır.

Şevket Süreyya Aydemir, 30 Ocak 1963 tarihli Yön’de (Sayı 59) yayımlanan “II-Marksizm, Memleketçi Sosyalizm ve İhtilal” yazısında da bu konuya kısaca değindi:

Türkiye’de ise sosyal problem, milli ekonomide kilit noktalarının devlet elinde tutulması ve ‘fayda’nın imtiyazlı sınıflar yetiştirmek için değil, halk yararına dağılışının düzenlenebilmesi suretiyle çözülebilir. Anayasadaki Sosyal Hukuk devleti ve sosyal adalet anlamlarının tahakkuku için zaten böyle bir çözümlenme şarttır. Türk sosyalizminin savunacağı bu hedefler ise, komünist metodlar ve hedefler değildir.

Şevket Süreyya Aydemir’in, 6 Şubat 1963 tarihli Yön’de (Sayı 60) yayımlanan “III-Emek, İşçi Sınıfı ve Emegın Sosyal Değeri” yazısında yer alan aşağıdaki değerlendirme sonrasında “Türk Sosyalizmi” konusu gündemden düştü:

Türk Sosyalist Kültür Derneği’nin ve Türk sosyalizminin bir üyesi olarak benim dileğim, Türkiye’de sosyal çatışmaların, sınıf kavgalarının, sınıf önderliklerinin, halk yararına ve halk için yaratılacak yeni organlarla yumuşatılmasıdır. Gelirin daha iyi dağılımı ile, ileri bir devletçiliğin, hem de anayasamızın ilkelerini geliştirerek düzenlenmesi bu konuda ilk akla gelen tedbirlerdir. Acaba bu mümkün olabilecek mi? Yoksa sokak politikacısının, demagoglarının selameti işporta edebiyatı ile, adına devlet dediğimiz asil varlığın dar görüşlü menfaat kaygılarına kurban edilecek midir?

Şimdi her şey, bu istifhamın nasıl çözümleneceğine bağlıdır.

1962-1963 yıllarında “Türk Sosyalizmi” programının uygulanmasının nesnel koşulları yoktu. Kapitalizmin altın çağının yaşandığı ve Türkiye’de emekçi sınıf ve tabakaların hayat standartlarının yükseldiği koşullarda, işçi sınıfının geniş kesimlerinin mevcut düzen dışında bir düzen talebi söz konusu değildi. Tam tersine, hayat standartlarının yükselmesi, geniş emekçi kitlelerinin muhafazakar partileri desteklemesine yol açıyordu. Atatürk, işçi sınıfının ve yoksul köylülüğün büyük ölçüde sessiz olduğu koşullarda, milliyetçi ve bağımsızlıkçı bir sosyalizm modelini, büyük güç ve itibarına dayanarak, “yukarıdan aşağıya” gerçekleştirmişti. 1960’lı yıllarda, böylesine güç ve itibar sahibi bir önder yoktu. “Türk Sosyalizmi” tartışmalarının gündemden düşmesinde, bu dönemde, yurt dışında Sovyetler Birliği’ne bağlı ve bağımlı TKP yapılanmasının bu tartışmalar karşısındaki olumsuz tavrının da küçük bir etkisi oldu.

1966 yılından itibaren “Türkiye Sosyalizmi”, “Türkiye’ye Özgü Sosyalizm” ve “Güleryüzlü Sosyalizm” tartışmaları başka bir süreçle gelişti. Bu konu önümüzdeki günlerde ele alınacak. 1960’lı yılların sonlarına doğru Doğan Avcıoğlu ve arkadaşlarının Türk Silahlı Kuvvetleri’ne umut bağlaması da, kapitalizmin altın çağının olanaklarından yararlanan halkın büyük kesiminin Türkiye’nin zedelenmiş bağımsızlığı karşısındaki duyarsızlığıydı. “Türk Sosyalizmi”nin ilkelerini anayasa taslaklarına koymuş olan 9 Mart 1971 darbe girişimi başarısızlıkla sonuçlandı.